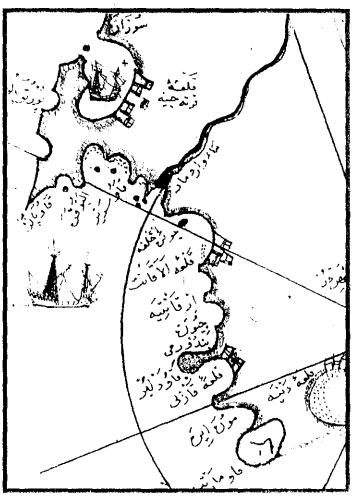
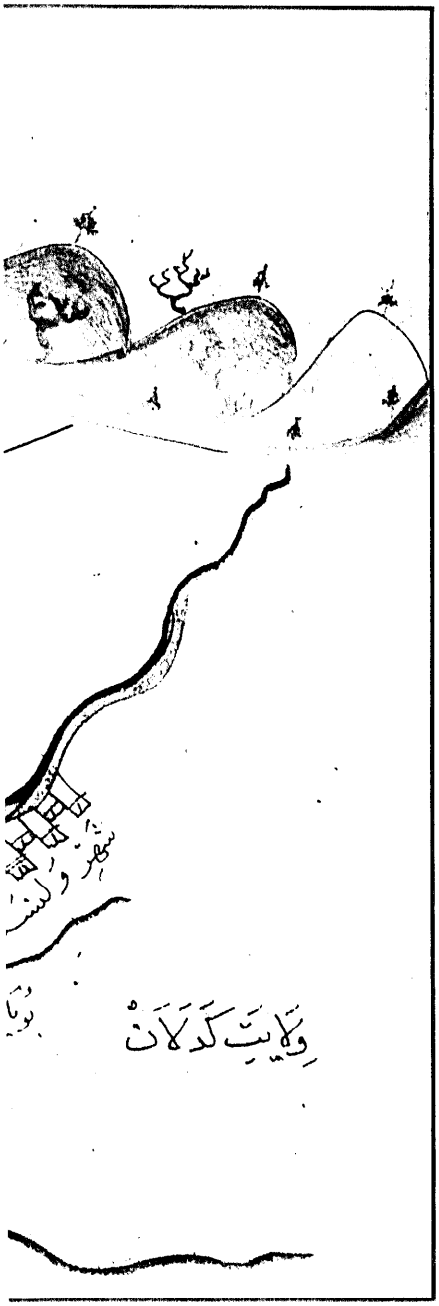

Prof.Dr. Halil İNALCIK

İNEBAHTI SONRASI, İSPANYA İLE BARIŞ (1585)

Lepanto'dan sonra Batı milletleri İspanya'nın baskısını daha kuvvetle hissetmeye başladılar. Lepanto'dan bir yıl sonra 1572'de Fransa'da Saint Barthelemy katliâmıyla Katolik ligasının Calvinist rakiplerini bertaraf etmesi, Hollanda âsilerinin ezilmesi ve İngiltere üzerinde bir istilâ tehdidinin artması bir rastlantı değildir.

Fransa'da Calvinistler'le iç savaş İstanbul'da dikkatle izleniyor ve kaygı uyandırıyordu. 1570'de Osmanlı'nın Kıbrıs'ta başarısı, Fransa'da Katolikler ve Calvinistler arasındaki mücadeleye etki yapmaktan geri kalmadı (Charrière, III,104). Türk dostluğu Fransa'nın iç politikasında etkin bir konu haline geldi. Katolikler II. Philip, Calvinistler ise Osmanlı yandaşı sayılıyorlardı. Fransızlar, Türklere karşı Katolik Kral (II. Philip) ile Venedik arasında Mukaddes İttifak'ın yapılmasından kaygı duyuyorlardı (Charriere, III, 112-124). Fransız elçilerinin gönderdikleri raporlarda kayda değer bir olay, Türklerin Kıbrıs'ı fethi sırasında yerli Rum halkının Venediklere isyan ettirdikleridir ("presque tous les peuples d'icelle révoltéz contre la seigneurie de Venise" (Charrière, III, 124, 5 Kasım 1570). Osmanlı'nın Lepanto bozgunu (Sınğın Donanma) Fransa'yı bir bakıma rahatlattı, çünkü Hristiyan donanması yenilseydi Fransa Avrupa için ortaya çıkacak büyük tehlike karşısında Avrupa'nın ortak savunmasına katılmak zorunda kalacaktı (Charrière, III, 1225). Bozgundan sonra donanma kalıntısının perişan bir halde İstanbul'a dönüşünü Fransız elçisinin temaşası Türklerin hoşuna gitmedi (éveque d'Acqs'ın mektubu, Charrière, III, 260). İstanbul'dan Fransız elçisi şöyle yazıyor: Nasıl vaktiyle Süleyman Fransa'ya yardım ettiyse, şimdi Osmanlılar Fransa'dan yardım bekliyor. Özellikle, Venedik'in Liga'dan ayrılıp saltanla barış yapması için Fransa diplomatik nüfuzunu kullanıyor. Öte yandan Katolik İspanya'nın bu ezici zaferi, Fransa'da Katolik partisini kuvvetlendirdi ve nihayet Calvinistlerin korkunç genel kıyımı

olayına zemin hazırladı. Fransa'daki iç savaş sonucu İspanyol kıralı, Fransa'nın artık saf dışı olduğunu ve Türkiye'nin bundan sonra tüm Avrupa'yı karşısında bulacağına inanıyordu (Charrière, III, 336).[1]

Kıbrıs'ın fethi (1570) Avrupa-Osmanlı ilişkilerinde yeni bir dönemin başlangıcıdır. Kıbrıs'ın geri alınması için Papa, İspanya ve Venedik arasında üç yıl için bir Mukaddes Liga imzalandı (25 Mayıs 1571). Bu ittifak Osmanlı aleyhine kararlaşan on dördüncü Haçlı ittifakı idi (Osmanlıya karşı ilk Haçlı saldırısı Papalık-Bizans donanmasının 1359'da Lapseki çıkarmasıdır). İki taraftan beş yüz gemi ile yaklaşık elli bin kişinin katıldığı İnebahtı (Lepanto) savaşı, Akdeniz sularının tanık olduğu en büyük deniz savaşıdır (Braudel, II).

İnebahtı savaşı, Avrupa tarihinin olduğu gibi Osmanlı devleti tarihinde de kesin bir dönüm noktasıdır. Bundan sonra Sultan Süleyman'ın Halîfe-i Rûy-i Zemîn sıfatıyla Osmanlı devletini bir dünya gücü yapmak projesi suya düşmüş; Volga havzasında, Hint Okyanusu'nda seferlerden vaz geçilmiş, devlet tüm gücünü Akdeniz'de toplamak zorunluluğunu anlamıştır. Doğu Avrupa'da egemen bir güç haline gelen Rus Çarlığı karşısında Kazan ve Astrahan'ı geri almak plânı bir tarafa bırakılmış, Hint Okyanusunda Osmanlı müttefikleri Gucerat ve Sumatra Müslüman sultanlarına yıllardır vadedilen büyük donanmanın gönderilemeyeceği bildirilmiştir. Osmanlılar, büyük bir enerjiyle devletin tüm kaynaklarını seferber ederek Lepanto bozgunundan bir yıl geçmeden ertesi bahar 120 kadırgalık bir donanmayı Akdeniz'e çıkardılar. Haçlı müttefikler bu donanmaya karşı saldırıya cesaret edemediler ve Kıbrıs Osmanlı elinde kaldı. Anadolu'dan getirilen Türk göçmenlerle Kıbrıs'ta boş bölgeler iskân olundu. Mukaddes Liga'ya karşı Osmanlı hükümetinin Avrupa'da giriştiği yoğun diplomasi faaliyeti Fransa'nın desteğiyle başarılı oldu. 1571-1574 döneminde Fransa ile ilişki son derece önem kazanmıştır. Lepanto zaferiyle Avrupa denge politikası Habsburglar lehine dönebilirdi. Fransa, Doğu'daki müttefikini, Osmanlı'yı kaybetmek istemezdi. Fransız tahtı üzerinde gözü olan II. Philip Viyana'da İmparator I. Ferdinand'ı (1558-1564) Alman presleriyle birlikte Osmanlılara karşı kutsal Liga'ya sokmaya çalışıyordu. Bu takdirde, Osmanlılar Macaristan'da sonucu bellisiz bir savaşı göğüslemek zorunda kalabilirdi. Fransa kralı İstanbul'a bir elçi gönderip Papa'nın bir kardinalini Fransa'ya ve Viyana'ya gönderip bu iki devleti Osmanlı'ya karşı Liga'ya davet ettiğini bildirdi. İmparator, Alman prensleri sefere katılmayı kabul ederlerse Osmanlı'ya karşı hareket edebileceğini bildirmiş. Bunun üzerine Papa'nın elçisi Almanya'ya geçip, onları ikna etmeye çalışmış. Fransa Kıralı, Padişah ile dostluğa aykırı hareket etmeyeceğini bildirdi. Padişah, "Alman prensleriyle dostluğumuz vardır" diyen kraldan Almanya'ya elçi gönderip, Papa'nın isteklerine olumsuz yanıt vermelerini istemiştir. Alman prensleri barışı korurlarsa kendilerine Osmanlı tarafından zarar gelmeyeceği hakkında padişah güvence verdi. Fransız elçisine göre, Alman prensleri tarafsız kalmayı vaad etmişler. Fransa kıralı bu sonucu İstanbul'a elçisiyle bildirmekte acele etti. Sultan bu haberleri gönderen Fransa kralına, dostluğa bağlılığından dolayı "musâfât-i ezelî"den söz eden sıcak bir nâme gönderdi (Mühimme Defteri). Sultan aynı zamanda Viyana'ya bir elçi göndererek arada yapılan eski andlaşmaya göre sekiz yıllık ateşkesi uzattığını bildirdi ve tehditlerde bulunmayı da ihmal etmedi. Böylece, Osmanlı'nın Avusturya tarafından güvenliği sağlanmış bulunuyordu. Fransız diplomasisinin yardımıyla elde edilen bu sonuç, Osmanlı devleti için son derece önemli idi.

Lepanto bozgunundan sonra Osmanlı Divanı, İspanya'ya karşı Batı'da her yerde müttefikler aramakta idi. Flandra ve Hollanda, II. Philip'e karşı 1467'den beri de isyan halinde idiler. Padişah "Flandra ve İspanya memleketlerinde Luteran mezhebi üzere olan bey ve beyzadelere" hitaben gönderdiği bir mektupta (Ferîdun, II, 542) kendisini "cümleden kuvvetlü ve kudretlü" bir hükümdar olarak kayd ettikten sonra onları "puta tapmayub kiliselerden putları ve sûret ve nâkusları redd edüb Hak ta'âlâ birdir ve Hazret-i İsa peygamberi ve

kuludur deyü i'tikâd edüb... ve Papa denilen bî-dîn.....nice kanlar dökülmesine sebeb olmağla siz Papalu'ya kılıç çeküb daima onları katl ettiğiniz ecilden merhamet-i şâhâne ve şefkat-i mülûkânemiz her vechile sizin tarafınıza masrûf olup karadan ve deryadan herhâl ile size mu'âvenet-i husrevânemiz her vechile zuhura gelmek ve ol zâlim-i bî-dîn elinden sizi halâs ve Hak dîne sevk etmek lâzım olmuştur" diyor ve o yerlerin dilini bilen Muharrem adında birini gönderdiğini bildiriyordu. Sultan, Papa'ya karşı ittifak önermekte, ortak harekâtı belirlemek üzere bir elçi göndermelerini istemekte, İspanya'daki Müslümanlar'a da ortak hareket etmeleri için mektup gönderdiğini işaret etmektedir. Endülüs'teki Müslümanlara gönderilen mektupta da (Ferîdun, II, 550-51), Padişah, Lutercilerle gizlice haberleşip onlar Papa'ya karşı savaşa girdiklerinde Müslümanların da harekete geçmelerini istemektedir. Bir taraftan da, Cezayir-i Garb beylerbeyisi'ne, İspanya'ya karşı denizden akın yapılması emredilmektedir (Feridun, II, 568). 1569-71'de ayaklanan Endülüs Müslümanları (Moriskolar) nihayet 1609'da İspanya'dan büsbütün göçe zorlanmış, Kuzey Afrika ve Galata'da yerleştirilmişlerdir.

1574 tarihinde Sinan Paşa komutasında Osmanlı donanması Tunus'u geri aldı. Bu zafer, Lepanto bozgununun yarattığı kötümser havayı dağıttı. Böylece, Osmanlılar 1553-1574 döneminde Kuzey Afrika'da Cezâyir (1533), Trablus (1551) ve Tunus'u (1574) feth ile üç beylerbeylik örgütlemişlerdir. Din faktörünün daha çok siyasi taktik olarak kullanıldığı olgusunu belirten bir olay da, Tunus ve Cerbe'de yerli Arap hanedanlarının V. Karl ve İspanyollarla Osmanlı'ya karşı işbirliği yapmalarıdır (anlaşmalar Simancas arşivinde), Cezayir ve öteki beylerbeyilikler Batı Akdeniz'de İspanya'ya karşı güçlü bir cephe meydana getirmişlerdir. A. Hess'e göre Lepanto'dan sonra da Osmanlılar Akdeniz egemenliğini kaybetmiş sayılmazlar.[2]

İtalya harplerine son veren 1559 Cateau-Cambrésis andlaşması, V. Karl'ın İspanya'da halefi II. Philip'i Avrupa'nın hâkimi durumuna getiriyor; Katolikliğin Karşı-Reformasyonu ve Engizisyon ile Avrupa'da dehşet uyandıran bir baskı dönemi başlıyordu. Almanya, Bohemya, Erdel, İngiltere ve Fransa'da Protestanlar, Calvinistler, Unitaristler ister istemez dışarıdan bir gücün yardımını zorunlu görüyorlardı. Osmanlı devleti, tüm Avrupa'da bu karşı grupların savunucusu rolünü benimsedi. İngiltere kraliçesi I. Elizabeth'in Osmanlı Padişahına gönderdiği elçisi W. Harborne açıkça Akdeniz'de İspanya'ya karşı harekete geçilmesini istiyor, bu suretle Büyük Armadası ile İngiltere'yi istilâya hazırlanan II. Philip'i Akdeniz'de arkadan vurmak, hiç olmazsa kuvvetlerini bölmeye zorlamak istiyordu. Osmanlı Padişahı dostluğunu göstermek için İngiltere'ye kapitülasyonlarla geniş ticaret imtiyazları verdi (1580). İngilizler için gümrükleri %5'den %3'e indirdi. Böylece, Osmanlı devleti, İngiltere merkantilist ekonomisinin ilk atılımına temel hazırladı (Levant Company, 1590). II. Philip'in Büyük Armadası'nın Kuzey Denizi'nde perişan olmasından (1588) sonra rahatlayan İngiltere, Osmanlı ile ilişkilerini daha çok ticaret alanında yoğunlaştırdı. Hollanda, II. Philip'le 1609'da barış imzalayıncaya kadar daima Osmanlı'nın İspanya'ya karşı Akdeniz'de cephe açması yolunda yoğun diplomatik faaliyet gösterdi. Hollanda elçisi I. Ahmed'e arzında, efendilerinin "şevketlü Pâdişâh-i İslâm'ın âsitane-i sa'âdet-âşiyânelerine sadakat üzere kulluk ve dostluk etmeğe bin can ve dil birle tâlib olup bu hayırlı hizmetin zuhûru için bu kemter kulların elçi ta'yin eylediler" diyor ve ekliyor: "Bizim krallarımız Rim Papa'nın ... put-perestliklerine razı ve tabi olmayub dinlerinde sâbit-kadem olmağla kırk yıldan mütecâvizdir ki İspanya kraluyla... azim seferler ve ziyâde cenkler vâki olub .... hâkimlerimüz azametlü ve şevketlü Pâdişâh-i İslâm uğruna sâdıkâne hizmet edüb dostlarına dost ve düşmanlarına düşman olmak üzere 'ahd ü yemin eylemişlerdir" (Bülent ARI arşivinden). Elçi böylece, Hollanda'yı bir müttefik olarak gösterip kapitülasyon istemiştir.

Özetle, 1571 Lepanto bozgunundan sonra Osmanlı Devleti İspanya'ya karşı (Philip 1580'de Portekiz'i ve kolonilerini İmparatorluğuna katmış bulunuyordu)

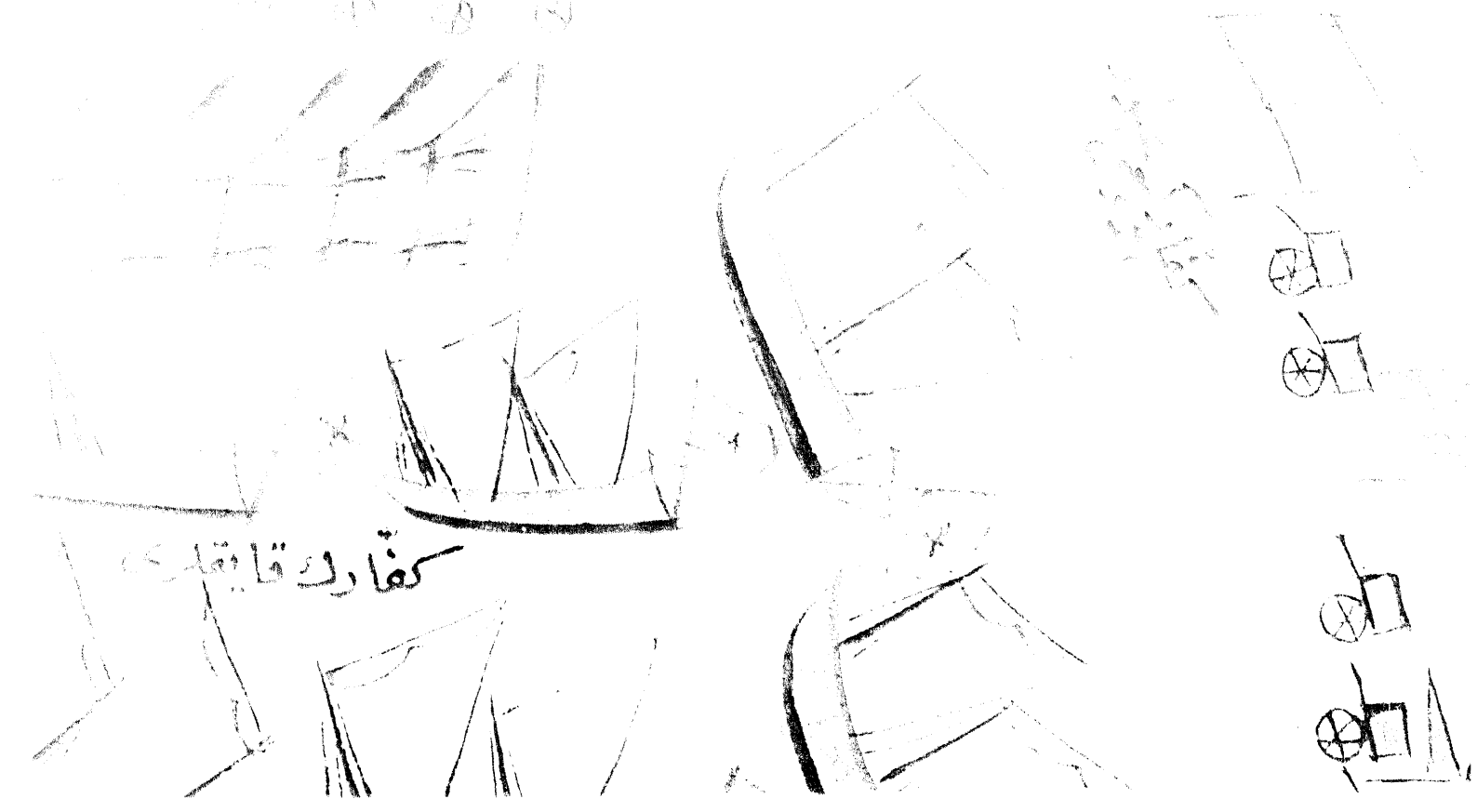
A. Hess, The Forgotten Frontier, ndra: 1978.

Avrupa milli monarşileri, Fransa, İngiltere ve Hollanda ile sıkı ilişkilere giriyo yalnız dost ülkelere verilen kapitülasyon ayrıcalıklarını onlara bol bol bağışlıyordu. 1590'larda bu devletler, Akdeniz'de korsanları ve ticaret gemileriyle egemen oluyor, Venedik onlar karşısında ikinci plana düşüyor ve bu monarşilerin merkantilist-kapitalist ekonomileri Levant ticareti sayesinde ilk büyük atılımlarını yapıyorlardı. Venedik telaş içinde Mukaddes liga'yı terk edip eski ticaretini geri getirmeyi ümit ederek Osmanlı ile barış imzaladı (1573 Mart). Lepanto'dan sonra Osmanlı, Fransa'nın baskısıyla İmparator'un Liga'ya girmesini önlemiş, kuzey devletlerini fiilen kendi tarafına kazanmış ve liganın en önemli deniz devleti Venedik'i tarafsızlığa zorlamış bulunuyordu. Durum Osmanlı'nın Avrupa'da büyük bir diplomatik başarısı olarak yorumlanabilir. Don Juan'ın Kıbrıs ve İstanbul işgal etme hayalleri suya düşmüştü. Osmanlı'nın bu diplomatik karşı saldırısında en etkin aracı, ticaret imtiyazları bağışlamasıdır. Osmanlı diplomasisi, milli monarşilerin II. Philip'e karşı Avrupa denge politikasından yararlanmıştır. Philip, nihayet 1585'de Osmanlı ile barış yaptı ve büyük Armadayı (3165 topla donanmış 132 harp gemisi) İngiltere'yi istilâ için Kuzey Denizi'ne sevk etti (1588). Armadayı kuzey denizi fırtınaları perişan etti ve II. Philip'in dünya egemenliği tasarısı suya düştü.

Kapitülasyonlar ve ticaret imtiyazlarında Fransa'ya öbür Avrupa ülkeleri üzerinde bir yer veriliyordu. I. Ahmed'in bağışladığı ahdnâme (kapitülasyon)'da şu özel madde vardı: "Venediklü ve İngilterelü'den ma'dâ Ceneviz, Portukal ve Katalan tâcirleri Çiçilya ve Ankona ve İspanya ve Florentin (Floransa) França Pâdişâhı sancağını nasb edüb benderlerde França konsoloslarına müracaat edeler". Bu madde tüm bu memleketlere Osmanlı ülkesinde ancak Fransa himayesinde olarak ticaret yapma iznini vermekte idi. Ahdnâme, keza Hristiyan hacıların Kudüs'ü serbestçe ziyaretlerine müsaade ediyor ve Osmanlı korsanlarının saldırılarını yasaklıyordu. Padişah'ın ataları zamanından beri Fransa kralının "cümle krallardan ziyâde hulûs-i bâl ile dostluk edüb şimdiye değin mabeynde naks-i 'ahd ve naks-i mîsâk ve peymân vaki olmadığı" belirtiliyor. Bâb-ı Âlî'de Fransız elçilerine öteki Avrupa devletleri elçilerinin üstünde yer veriliyordu.

Kaynaklar

- Halil INALCIK, "The Origins of the Ottoman-Russian Rivalry and the Don Volga Canal, 1569", Les Annales de L'Université d'Ankara, I, 47-106.
- R. Murphey, Ottoman Warfare 1500-1700, London: 1999.

TÜRK DENİZCİLİK TARİHİ

Proje Koordinatörü
Prof. Dr. Nurettin GÜZ

Yayın Danışmanı
Prof. Dr. Halil İNALCIK

Editör
Bülent ARI

Yapım
Gazi Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Grafik Tasarım ve Uygulama
Yeşim FIRAT
Filiz İNCE
M. Akif TUTAR

Baskı
Nurol Matbaası

Proje Koordinasyon
Dr. Mustafa Korçak
Müsteşar

Ahmet AĞAR
Müsteşar Yardımcısı
Müsteşar Yardımcısı
Alpaslan KAYA
Müsteşar Yardımcısı
Nuri Aydoğan
Sancay VARLI
Müsteşar Yardımcısı

Proje Yürütme Grubu
Arif AYDIN
Cengiz BAYDAĞ
Fariz ACAR
Dr. Hasan Ali ARIKAN

ISBN 975-507-098-2

Eserin tüm yayın hakları mahfuz olup, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığına aittir. Kısmende olsa hiçbir şekilde çoğaltılıp yayınlanamaz.

T.C. BAŞBAKANLIK DENİZCİLİK MÜSTEŞARLIĞI
ARAŞTIRMA, PLANLAMA ve KOORDİNASYON
DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Yayın No: 5